

МІСТИЧНО-СИМВОЛІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ФІЛОСОФСЬКОГО МИСЛЕННЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Нестеренко М.

Сьогодні не самі легкі дні в історії нашої країни, і, як наслідок, одні звертаються до Бога, шукають умиротворення, інші не вірять у Бога, інші шукають містику та звертаються до гадалок, знахарів, провідців, сектантів, інші розпалюють релігійну ворожнечу, інші насміхаються над біблійними текстами як псевдонауковими тощо. Майже все це було і за часів творчості Григорія Сковороди, але він проявляв філософську мудрість, яка актуальна і зараз.

Спробуємо звернутися до ідей Г. Сковороди, містично-символічного стилю його філософського мислення та знайти у глибині років філософські відповіді на релігійні питання, що турбують нас сьогодні.

Український мислитель Григорій Савович Сковорода присвятив майже всі свої філософські твори висвітленню божественного сенсу Біблії, розкриттю таємничої символіки її істин з метою поліпшити і світ, і людину. Г. Сковорода критикував священослужителів та релігійну організацію. Він мав власний досвід містичних переживань та за життя потерпав гоніння з боку офіційної церкви, оскільки виступав проти мертвої схоластики. Дослідник творчості мислителя Д. Чижевський виявив, що Г. Сковорода не обороняв якусь одну конфесію за рахунок цькування інших, оскільки Бог є в кожному з нас, якщо є віра [6, с. 185 - 186]. Він був глибоко віруючою людиною, виступав проти релігійної нетерпимості, проявляв філософську релігійну мудрість.

Г. Сковорода застосовує символічну форму мислення та намагається замінити сухе викладення інформації фантастично символічними будовами. Символічний стиль його мислення проявляється у тому, що він абстрагував майже всі християнські догми в символіці. Символічно розкриваючи світ Біблії, божественну Трійцю висвітлював як «початок», «середину» і «кінець», ціль існування світу речей. В праці «Книжечка, що називається Silenus Alcibiadis, тобто ікона алківіадська (Ізраїльський змії)» (1776 / 1780 р.) вчений вважав, що треба боротися з марновірством. [3, с. 8 - 9] А методом боротьби з марновірством, на думку Г. Сковороди, є вникнення у символику священних книг, розкриття їх святого сенсу. І хоча філософ був прибічником символів, в «Листах до М. Ковалинського» виступав проти церковних обрядів та ритуалів, вважав головним мати Бога у серці, уникати релігійної ворожнечі. [3, с. 299]. Вся творчість Г. Сковороди просякнута містичною релігійністю без визначення конфесій. Він був прихильником надприродної реальності та символами висловлював реальність у її з'яві. Майже відхиляючи інтелектуальне пізнання, Г. Сковорода бачить світ через душевні страждання, радість, прозріння тощо. На його думку, головне – це відчувати серцем, передбачати майбутнє своїми почуттями та керуватися не розумом, а своїми внутрішніми чинниками.

Символічне мислення Г. Сковороди проявляється в ототожненні серця та «істинної» людини: «Глибоке серце в людині, більше всіх людина і є» [7]. Також прихильником цієї позиції був П. Юркевич, що вважає не розум є для релігійної свідомості головним, а серце [7].

У питаннях святої віри, головне, на думку Григорія Сковороди, не наука, не мудрість пізнання, а емоційно-чуттєва сторона. Але це не означає, що людина має бути не розумною, скоріше розум, пізнання Г. Сковорода розглядав як божественну якість, що веде до віри. Людина має пізнати символічний світ Біблії, але поперед цим повинна пізнати самого себе, потім збагнути Бога, що мислитель визнавав релігійною заповіддю: «Адже істинна людина та Бог є те саме» [1, с. 136]. Г. Сковорода впевнений, що щастя людини міститься не у зовнішніх обставинах життя: «Щастя твоє, і мир твій і Бог твій усередині тебе є» [2, с. 79]. Він переконує, що досягти щастя треба шляхом «спорідненої» праці, «взятися за своє споріднене діло і бути з ним у злагоді із загальною потребою» [4].

Містичне світобачення Г. Сковороди полягає у тому, що всьому, що з ним відбувалося у житті, він надавав символічну інтерпретацію, намагався відгадати захований сенс у речах, наприклад, у кільці він намагався побачити вічність тощо. У своїх творах Г. Сковорода використовував описи, малюнки, символи, емблеми, що мають, на його думку, містичну силу. Він здійснював містичну інтерпретацію Біблії шляхом символів, зокрема, «суботу» позначав як «апокаліптичний замок», «обітовану землю» або скелю; вважав, що святкувати суботу означає бути «співрозп'ятим» із Христом.

У сквородинівському понятті навіть людина є символом, мікрочасткою космосу або мікрокосмосом. Особливо благосне ставлення у Г. Сковороди до Біблії, він критикував її літеральне тлумачення, інтерпретацію, оскільки треба вникати у дух Біблії, а не у зовнішнє розуміння слова. На його думку, у Біблії треба шукати глибокий внутрішній сенс у символах, і тоді людина набуде віри, зрозуміє бога, оскільки Біблія сама є «символічний світ, тому що у ній зібрані небесних, земних і глибинних створінь фігури»[5]. Своє пізнання світу, пізнання Бога Григорій Сковорода бачив у розв'язуванні біблійної символіки, перетворював релігію на філософію, пов'язував великий світ з людиною, як макрокосм з мікрокосмом, як взаємопроникнення. Мислитель закликав відмовитися від зовнішнього неістинного та проникнути до внутрішнього істинного, оскільки від цього залежить доля, життєвий шлях кожної людини.

Всім негативним явищам у житті людини Григорій Сковорода надавав символічні назви: рухлядь, круш, злосить, суета, скот тощо. Він говорив про містичний зв'язок між речами та подіями, про таємні мотузки між ними, як між мінущою тінню та матерією. Григорій Сковорода поетично висловлював містичну думку в протиставленнях матеріального та божественного буття. Одночасно він вживав силу різних символів, зміщував матеріальний та божественний світ, стверджував, що вони створюють «незлитну сполуку».

Зокрема, образ зерна вважав символом природи, який містить у собі Божу силу. У цьому Г. Сковорода бачив шлях через смерть до воскресіння і життя.

Дослідник Д. Чижевський висловлює думку, що Г. Сковорода вважав за можливе подавати лише ті символи та образи, що виявляють ставлення Бога до світу, а не саме єство Боже [6, с. 83]; тобто намагався символами розкрити буття Бога як сонце, вогонь, безодня, центр, натура, любов тощо. Життя Г. Сковорода розглядав як трикутник, на першому місці любов Бога, що є основою, та ще дві складових, любов до Бога і любов у Бозі. Але людина не є богом та воскресіння людини є результатом трикратної любові, страждання, довгого шляху самопізнання.

Звертаючись до історичного дослідження містично-символічного стилю філософського мислення Григорія Сковороди, ми одночасно звертаємося до своєї духовної історії та намагаємося розібратися у сьогоднішніх пошуках Бога. Г. Сковорода визначав серце символом того, яким чином ми сприймаємо Бога і через який Бог розмовляє з нами, тому не обов'язково бачити Бога, треба його відчувати серцем, вірувати, та Бог буде з нами та врятує нас.

-
1. Антологія української поезії: в шести томах. Т.1/ упоряд. В. Атаманюк, Є. Плужник, Ф. Якубовський. – К.: Маса, 1930. 322 с.
 2. Сковорода Г. Твори в двох т. Т 1. К.: УНІГУ, 1994. 510 с.
 3. Сковорода Г. Повне зібрання творів: У 2-х т. Т 2. – К.: Наукова думка, 1973. 576 с.
 4. Сковорода Г. Розмова, звана Алфавіт, чи Буквар світу / <https://ru.osvita.ua/school/literature/s/75131/>
 5. Сковорода Г. Учення про дві натури та три світи / <http://www.info-library.com.ua/books-text-7750.html>
 6. Чижевський Д. Філософія Г. Сковороди. Х. : Прапор, 2004. 272 с.
 7. Чижевський Д. «Філософія серця» Памфіла Юркевича. *Український світ*. 1994. № 1. С. 8 - 12.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УСПІШНОГО ВИКОНАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Піцик О., Гегечкорі О. В.

Службово-бойова діяльність зумовлює постійні стани напруження фізичних і психічних сил у військовослужбовців, оскільки вона часто здійснюється в умовах небезпеки здоров'ю та життю.